

Shoti; Bread for Life (The Cace of Study, Korramabad City)

Assadollah Naghdi^I , Amin Roshanpour^{II} , Mojtaba Roshanpour^{III}

 <https://doi.org/10.22084/csr.2024.28953.2268>

Received: 2024/02/11; Revised: 2024/06/10; Accepted: 2024/06/11

Type of Article: **Research**

Pp: 57-78

Abstract

In developing countries, the economy consists of two sectors, formal and informal. Due to the impossibility of attending and working in the official sector, part of the social inferior groups choose to work in the informal sector for activity and survival. Shoti are as outcasts who have no legitimacy in the dominant discourses and are visible only as the dominant order defines them in its logic. Due to the necessity of the established order, the Shoti have been thrown out of the train of development inequality, and their activity in the path of uneven and unbalanced development is the only way for them to survive. Using the critical ethnographic method, the present study has addressed the causes of the emergence and spread of the phenomenon of Shoti among the residents of the marginal neighborhoods of Khorram Abad city, taking into account the critical life world of the activists. The studied population has been selected as a sample of 25 people involved in the shooting phenomenon by using the purposeful sampling method, 15 of them were present in Khorramabad Central Prison due to smuggling of goods and 10 others were outside the prison with They were semi-structured interviews. The findings have been expressed using open and axial coding, on two descriptive and analytical levels. The findings show: extreme economic poverty, unemployment, structural discrimination, people's positive mentality towards this phenomenon, ease of traffic on the roads, the temptation to achieve high income, social rejection and justifying and legitimizing their work in the emergence and expansion of the phenomenon. Shottis have been effective among the residents of the outskirts of Khorram Abad city. Overall, the Shoti phenomenon is a reflection of structural inequalities and chronic underdevelopment in the western regions of the country, the continuation and reproduction of which will be inevitable without fundamental economic and social reforms.

Keywords: Shoti, Economic Poverty, Unemployment, Marginal Areas, Khorramabad.

I. Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Social sciences and Economics, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran.

II. PhD student of Iran social problems, Department of Social Sciences, Faculty of Social sciences and Economics, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran (Corresponding Author). **Email:** amin_rushanpoor@gmail.com

III. Ph.D. study of Iran social issues, Department of Sociology, Faculty of Social sciences and Economics, Central Tehran Branch, Tehran Azad University, Tehran, Iran.

Citations: Naghdi, A., Rushanpour, A. & Roshanpour, M., (2025). "Shoti; Bread for Life (The Cace of Study, Korramabad City)". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 14(26): 57-78. <https://doi.org/10.22084/csr.2024.28953.2268>

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_5787.html?lang=en

Publisher & Owner: Bu-Ali Sina University.

Copyright © 2025 The Authors. Published by Bu-Ali Sina University.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

1. Introduction

Sustainable employment is one of the most basic human needs and the most important indicators of social welfare. In contrast, unemployment is a destructive phenomenon that leaves far-reaching consequences in social, economic, cultural and psychological dimensions. The failure of the Iranian economic structure to create sufficient job opportunities, especially for the young population, has led a large part of the workforce to move towards informal and risky jobs. One of the clear manifestations of this situation in Lorestan Province is the spread of the “shoti” phenomenon.

Shoti refers to people who, in order to make a living, transport smuggled goods on the country’s roads in light and modified vehicles. The high speed of these vehicles, which sometimes reaches more than 200 kilometers per hour, has led to their being named “shoti”. The activity of the shotis is considered a new counterpart to the kolbari in the western regions and the fuel carrier in the eastern and southern regions of Iran, and in addition to creating road hazards, it is considered a serious threat to the lives of the shotis and other drivers. This expansion of informal and risky jobs cannot be explained solely at the individual level, but rather this phenomenon is meaningful within the framework of macro-economic and social structures and can be analyzed in direct connection with processes such as poverty, structural inequalities, marginalization, labor market instability, and unbalanced development.

A look at the situation of Lorestan shows that this province is among the less developed provinces of the country in the main development indicators, including poverty, unemployment, and inequality. This underdevelopment is evident in many social and economic indicators, including the misery index.

Despite the extent and multidimensional consequences of this phenomenon, few scientific studies have so far identified its social and economic roots. As a result, there is a serious research gap in this field. The present study, with a critical ethnographic approach and focusing on the lifeworld of the Shotis in the city of Khorramabad, seeks to answer this fundamental question: What are the causes of the emergence and spread of the Shotis phenomenon in the city of Khorramabad?

2. Materials and Methods

In this study, a qualitative method of critical ethnography was used to achieve the answer to the problem and research objectives. The aim of the qualitative approach in research is to obtain information available in a specific field and to gain a deeper and more profound understanding of phenomena that are not possible through a quantitative approach. Qualitative research is conducted in the real world and identifies very subtle and profound issues. Qualitative research also studies human relationships by acknowledging their plural and individualized truth in their lives (Flick, 1403: 15). In critical ethnography, the role of the researcher is prominent and goes beyond mere description and usually takes a stance according to his or her values. Therefore, a critical researcher is a pragmatic individual who, in addition to understanding the world, seeks to change it and operates based on his or her basic assumptions, such as the authenticity of change, justice, and freedom. Then, by reconstructing the data, he or she tries to reveal the hidden depths of exploitation, power, and unfavorable conditions. In this entire process, reflective thinking, meaning referring to oneself and recognizing one’s own thoughts and beliefs, prevails (Karaspikaan, 1996: 4).

3. Target society

The participants of the present study are the Shoti of Khorramabad city, and the sample size, considering the theoretical saturation level, was 25 people involved in the research problem. 15 of these people were present in Khorramabad Central Prison due to smuggling of goods (Shoti), and after necessary coordination with the relevant authorities, they were selected using purposive sampling method, and another 10 people were selected outside the prison using theoretical and purposive sampling method.

4. Data Analysis

Open and axial coding methods were also used to analyze the data. In the open coding stage, the data are broken down, analyzed, compared, and categorized, and in axial coding, hypothetical relationships between categories are made. The reliability of the present study was obtained based on three criteria: angularity, member control or respondent validity, and reflection. In the present study, angularity validity was obtained by asking the research questions to the study subjects at different times and conditions, and then comparing the answers at different times and places. In the next stage, these answers were matched with what is done in practice to maximize angularity and, as a result, the credibility of the research. Also, in collecting information for the present study, in addition to the researcher, other observers and interviewers were also used, and then the findings of several researchers were compared with each other. To gain credibility, the opinions of the study subjects were used in formulating the research questions, and after each interview, the notes and points taken were referred to the respondents, and the views, as well as the respondent's disagreement or agreement with these points, were taken into account. Finally, the general findings of the present study were presented to some of the respondents, in order to best ensure the credibility of the present study in the eyes of the respondents. An effort was made to follow the principle of reflection as much as possible.

5. Conclusion

In this study, the Shoti were studied as a representation of poverty and deprivation in the marginal neighborhoods of Khorramabad city. This phenomenon can be analyzed along with other informal and risky activities such as kolbari and fuel hauling in the west and southwest of Iran; where the workforce in deprived communities, due to unemployment, economic pressure and the temptation to achieve higher income, inevitably accept the role of intermediary in the transfer of smuggled goods and take great risks to meet the most basic needs of livelihood; risks that sometimes cost their lives, property and the lives of others.

The research findings show that life in the marginal neighborhoods of Khorramabad is accompanied by repeated experiences of social exclusion, deprivation and a sense of injustice among the residents. From the Shoti's perspective, they are part of the outcasts of an unjust social system that poverty, unemployment and severe economic pressure have left them with no other path than entering the cycle of Shoti. Most participants emphasized that if there were stable and fair job opportunities, they would never have resorted to such risky activities. Therefore, it can be said that the lived experience of the Shotis is a mixture of poverty, unemployment, inequality and exclusion that has led them to a forced choice. Although in some cases the temptation to achieve a high income plays a role, often entering this

path is not voluntary, but rather a result of necessity and subsistence compulsion.

Finally, the phenomenon of Shotis cannot be considered simply an economic violation or individual choice, but rather it must be interpreted as the product of the interaction of structural, economic, social and political conditions of deprived areas. Shotis is a social construct that has been formed in the context of poverty, unemployment, inequality, centralization and the dominance of the rentier-community economy and has led the marginalized to a risky path.

The Shotis consider their activity to be a “double-edged sword”; On the one hand, it provides daily livelihoods, and on the other hand, it is accompanied by serious threats such as anxiety, road accidents, the risk of shooting, and the possibility of legal punishment. This lived experience shows that the main problem is the structures that deprive people of fair and sustainable job opportunities and push them towards such activities.

Therefore, understanding streetwalking requires moving beyond a purely pathological approach and paying attention to the cycles of poverty and inequality reproduction in deprived areas. The solution to confronting this phenomenon lies not only in law enforcement actions, but also in reforming socio-economic structures, creating sustainable job opportunities, and strengthening social justice and balanced development.

Acknowledgments

In the end, we appreciate and thank all those who helped the Authors in conducting the research.

Observation Contribution

The percentage of participation of each author was 40% for the first author, 40% for the second author, 20% for the third author.

Conflict of Interest

This article has not been financially supported by any organization.

شوتی؛ نان در ازای جان (مورد مطالعه: شهر خرم‌آباد)

اسداله نقدی^I، امین روشن‌پور^{II}، مجتبی روشن‌پور^{III}

شناسه دیجیتال (DOI): <https://doi.org/10.22084/csr.2024.28953.2268>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۲، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۳/۲۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۲

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۵۷-۷۸

چکیده

در کشورهای در حال توسعه، اقتصاد از دو بخش رسمی و غیر رسمی تشکیل می‌شود. بخشی از گروه‌های فرودست اجتماعی به دلیل عدم امکان حضور و فعالیت در بخش رسمی، اشتغال در بخش غیر رسمی را برای فعالیت و بقا انتخاب می‌کنند. شوتی‌ها به مثابه پردشدگانی هستند که در گفتمان‌های مسلط هیچ مشروعیتی ندارند و تنها آن‌گونه مرئی می‌شوند که نظم مسلط آن‌ها را در منطق خود تعریف می‌کند. شوتی‌ها بنا به ضرورت نظم برقرار شده از قطار نابرابری ساز توسعه به بیرون پرتاب شده‌اند و فعالیت آن‌ها در مسیر توسعه نابرابر و نامتوازن تنها چاره بقای آن‌ها است. پژوهش حاضر با استفاده از روش قوم‌نگاری انتقادی، به علت‌های پیدایش و گسترش پدیده شوتی‌ها در بین ساکنین محلات حاشیه‌ای شهر خرم‌آباد با توجه به زیست‌جهان انتقادی کنش‌گران پرداخته است. مشارکت‌کنندگان با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند ۲۵ نفر از افراد درگیر در پدیده شوتی به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند، از این تعداد ۱۵ نفر به علت قاجاق کالا در زندان مرکزی خرم‌آباد حضور داشتند و ۱۰ نفر دیگر در بیرون از زندان با آن‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته صورت گرفته است. یافته‌ها با استفاده از کدگذاری باز و محوری، در دو سطح توصیفی و تحلیلی بیان شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد: فقر اقتصادی شدید، بیکاری، تبعیض ساختاری، ذهنیت مثبت مردم نسبت به این پدیده، سهولت تردد در جاده‌ها، وسوسه رسیدن به درآمد بالا، طرد اجتماعی و توجیه و مشروعیت بخشی به کار خود در پیدایش و گسترش پدیده شوتی‌ها در بین ساکنین مناطق حاشیه شهر خرم‌آباد مؤثر بوده است. در مجموع، پدیده شوتی بازتابی از نابرابری‌های ساختاری و توسعه‌نیافتگی مزمین در مناطق غرب کشور است که بدون توجه به اصلاحات بنیادین اقتصادی و اجتماعی، تداوم و بازتولید آن اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

کلیدواژگان: شوتی، فقر اقتصادی، بیکاری، محلات حاشیه‌ای، خرم‌آباد.

I. استاد گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

II. دانشجوی دکتری بررسی مسائل اجتماعی ایران، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران (نویسنده مسئول).

Email: amin.rushanpoor@gmail.com

III. دکتری بررسی مسائل اجتماعی ایران، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

ارجاع به مقاله: نقدی، اسداله؛ روشن‌پور، امین؛ و روشن‌پور، مجتبی، (۱۴۰۴). «شوتی؛ نان در ازای جان (مورد مطالعه: شهر خرم‌آباد)». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۴(۲۶): ۵۷-۷۸. <https://doi.org/10.22084/csr.2024.28953.2268>

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_5787.html?lang=fa

© حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. ۱۴۰۴. ناشر این مقاله، دانشگاه بوعلی سینا است. این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/> Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license

۱. مقدمه

اشتغال پایدار یکی از اساسی‌ترین نیازهای انسانی و مهم‌ترین شاخص‌های رفاه اجتماعی به شمار می‌رود. در مقابل، بیکاری پدیده‌ای مخرب است که پیامدهای گسترده‌ای در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و روانی بر جای می‌گذارد. ناکامی ساختار اقتصاد ایران در ایجاد فرصت‌های شغلی کافی، به‌ویژه برای جمعیت جوان، سبب شده است بخش بزرگی از نیروی کار به سمت مشاغل غیررسمی و پرخطر سوق یابد. یکی از نمودهای بارز این وضعیت در استان لرستان، گسترش پدیده «شوتی‌ها» است.

شوتی‌ها به افرادی اطلاق می‌شود که برای امرار معاش به جابه‌جایی کالاهای قاچاق در جاده‌های کشور با خودروهای سبک و تغییر یافته می‌پردازند. سرعت بالای حرکت این خودروها که گاه به بیش از ۲۰۰ کیلومتر در ساعت می‌رسد، موجب نام‌گذاری آن‌ها به «شوتی» شده است. فعالیت شوتی‌ها همتای جدیدی برای کولبری در مناطق غربی و سوخت‌بری در مناطق شرقی و جنوبی ایران محسوب می‌شود و ضمن ایجاد مخاطرات جاده‌ای، تهدیدی جدی برای جان خود شوتی‌ها و سایر رانندگان به شمار می‌آید. این گسترش مشاغل غیررسمی و پرخطر را نمی‌توان صرفاً در سطح فردی تبیین کرد، بلکه این پدیده در چارچوب ساختارهای کلان اقتصادی و اجتماعی معنا می‌یابد و در پیوندی مستقیم با فرآیندهایی همچون فقر، نابرابری‌های ساختاری، حاشیه‌نشینی، بی‌ثباتی بازار کار و توسعه نامتوازن قابل تحلیل است.

در همین راستا، مهاجرت روستا-شهری از دلایل مهم رشد شهری در ایران است. با این حال حاشیه‌نشینی مشکل همه شهرهای ایران است. بخش عمده اقتصاد این مناطق در قالب اقتصاد غیررسمی جای می‌گیرد (نقدی، ۱۳۹۲: ۳۶). الگوی توسعه ناهمگون در کنار ناکارآمدی نهادی در ایران نظیر ناکارایی بوروکراسی، هزینه مبادله بالا و نظایر آن امروزه به گسترش فعالیت‌های غیررسمی منتهی شده است (رنانی، ۱۳۸۴). در این زمینه، خرم‌آباد به‌عنوان مرکز استان لرستان نمونه‌ای گویاست. این شهر هم‌اکنون با مسئله حاشیه‌نشینی جدی مواجه است و ۱۵ محله حاشیه‌نشین در آن شناسایی شده است (روشن‌پور و همکاران، ۱۴۰۱). نگاهی به خصوصیات جمعیتی و تحولات آن حاکی از این است که در سال ۱۳۳۵ ه.ش. جمعیت خرم‌آباد ۳۸۶۷۶ نفر و در سال ۱۳۹۵ ه.ش. خرم‌آباد دارای جمعیتی بالغ بر ۵۰۶۴۷۱ نفر می‌باشد (نقدی و روشن‌پور، ۱۴۰۳). این افزایش جمعیت، سوای رشد طبیعی جمعیت، حاصل مهاجرت‌های درون‌استانی و هم‌چنین رشد ناشی از گسترش محدوده شهر بوده است. این تمرکز جمعیت و رشد کالبدی-فضایی شهر، سبب شکل‌گیری محله‌ها و نواحی شهری با شرایط اقتصادی و اجتماعی متفاوت شده است و شرایط زیست را در بخش‌هایی از این شهر با مشکل مواجه کرده است (زیاری و همکاران، ۱۴۰۰).

نگاهی کلان‌تر به وضعیت لرستان نشان می‌دهد که این استان در شاخص‌های اصلی توسعه، از جمله فقر، بیکاری و نابرابری، در زمره استان‌های کمتر توسعه‌یافته کشور قرار دارد. این توسعه‌نیافتگی در بسیاری از شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی از جمله شاخص فلاکت نمایان است. نرخ فلاکت که از جمع نرخ بیکاری و نرخ تورم به دست می‌آید، در استان لرستان در بهار ۱۴۰۲ ه.ش. به بالاترین سطح خود رسیده است. برآوردها نشان می‌دهد پیش از این، در سال ۱۴۰۱ ه.ش. نیز استان لرستان در صدر جدول شاخص فلاکت قرار داشت.^۱ این وضعیت نه تنها بازتولیدکننده فقر و نابرابری است، بلکه زمینه‌ساز شکل‌گیری معیشت‌های پرخطر و غیررسمی همچون شوتی‌گری نیز شده است.

شوتی‌ها را می‌توان نمادی از بی‌عدالتی، تبعیض و محرومیت در مناطق توسعه‌نیافته غرب کشور دانست. آنان برای گذران زندگی به فعالیت‌های روی آورده‌اند که به‌طور هم‌زمان هم معیشتشان را تأمین می‌کند و هم جانشان را تهدید. براساس آمار موجود، سالانه ده‌ها نفر از شوتی‌ها در اثر سرعت بالا، تصادف یا تعقیب و گریز با نیروهای انتظامی جان خود را از دست می‌دهند یا موجب مرگ دیگران می‌شوند. از این رو، پدیده شوتی‌گری علاوه بر بُعد اقتصادی، دارای ابعاد اجتماعی، فرهنگی، امنیتی و انسانی گسترده‌ای است که نیازمند واکاوی علمی است.

با وجود گستردگی و پیامدهای چندبعدی این پدیده، تاکنون پژوهش‌های علمی اندکی به شناسایی ریشه‌های اجتماعی و اقتصادی آن پرداخته‌اند. در نتیجه، خلأ مطالعاتی جدی در این حوزه وجود دارد. پژوهش حاضر با رویکرد اتنوگرافی انتقادی و با تمرکز بر زیست‌جهان شوتی‌ها در شهر خرم‌آباد، در پی پاسخ به این پرسش اساسی است که: علت‌های پیدایش و گسترش پدیده شوتی‌ها در شهر خرم‌آباد چیست؟

۲. پیشینه پژوهش

«فیض الهی» و همکاران (۱۴۰۴) در مقاله «فهم پدیده قاجاق کالا از منظر کنشگران موسوم به شوتی» با روش کیفی و نظریه زمینه‌ای، قاجاق کالای شوتی را از منظر کنشگران آن بررسی کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که شرایط علی شامل دشوار زیستی، ناامنی شغلی و تلاش برای تأمین معاش است؛ شرایط زمینه‌ای نیز شامل ساختاری شدن قاجاق، توسعه نیافتگی اقتصادی و مداخلات شبکه‌های تسهیل‌گر، فایده‌مندی شوتی و عرفی شدن قاجاق است. قاجاقچیان با راهبردهایی مانند سازمان‌دهی گروهی، قانون‌شکنی و مشارکت ناهم‌تراز عمل می‌کنند. پیامدهای این فعالیت‌ها نابسامانی خانواده، زندگی در معرض خطر، طرد اجتماعی و ارتقای معیشت است.

«یزدانی نسب» و «بهزادی» (۱۴۰۳) در مقاله «زندگی به مثابه مقاومت: تجربه زیسته رانندگان شوتی شهر بانه از قاجاق کالا» با استفاده از روش پدیدارشناسی تفسیری با ۱۵ نفر از رانندگان شوتی، دریافته‌اند که هر چند عوامل زمینه‌ای بستر مناسبی برای ورود به این شغل فراهم کرده است اما عواملی از قبیل سود زیاد، عدم تناسب مجازات و جرم، احتمال کم دستگیری و استراتژی‌های مقابله با خطر، سبب ماندگاری و بازگشت مجدد به این شغل شده است. کلیت قاجاق کالا را می‌توان نوعی مقاومت در برابر ساختارهای نابرابر دانست.

«کرمی» و «قنبری» (۱۴۰۲) در مقاله‌ای به «گذری بر معضل اجتماعی شوتی‌سواری در تصویری آینده‌پژوهانه» پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که این پدیده از یک سو به عنوان بخشی از اقتصاد غیررسمی تعریف می‌شود، از سوی دیگر مؤید نابسامانی در جامعه است و از دیگر سو می‌تواند به عنوان تجربه تبعیض و نابرابری تعریف گردد. این پدیده چند پیام دارد؛ یکی این که هر روز به تعداد شوتی‌ها افزوده می‌شود و اکنون به شغلی تبدیل شده است. دوم این که بیش‌تر شوتی‌ها جوانانی هستند که از سر ناچاری و بی‌کاری به این شغل پرخطر و خلاف قانون روی می‌آورند. سوم این که برای پلیس هم به مسئله‌ای تبدیل شده است و افزایش این پدیده در جاده‌ها، پلیس را با مشکلی جدید مواجه کرده است. چهارم این که این پدیده به تولید ملی صدمه وارد و بازار دلالی و قاجاق را گرم می‌کند. مرگ شوتی‌سواران نیز از دیگر پیامدهای این پدیده اجتماعی است.

«شرونی» (۱۴۰۱) در مقاله‌ای به «درک و فهم زمینه‌های گرایش به شغل شوتی در بندر گناوه» با روش کیفی پرداخته است. بر مبنای نتایج این پژوهش، شغل غیررسمی شوتی انتخابی از سر اجبار و بسیار پرخطر توسط شاغلان و به منزله امری بسترمند، نتیجه واکنش‌ها به فرصت‌ها و محدودیت‌های شغلی، اقتصادی و معیشتی است.

«حراقی» و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به «بررسی علل گرایش برخی از مرزنشینان به قاجاق کالا (مطالعه موردی: استان مرزی بوشهر)» با روش پیمایشی و با حجم ۶۵۰ نفر از ساکنان حاشیه ساحل، دریافته‌اند که روابط معناداری بین عوامل چهارگانه شامل عوامل اقتصادی (ضریب تأثیر ۹۱/۰)، عوامل فرهنگی و اجتماعی (ضریب تأثیر ۷۹/۰)، عوامل ساختاری و جغرافیایی (ضریب تأثیر ۸۶/۰) و عوامل سیاسی و حقوقی (ضریب تأثیر ۸۲/۰) با گرایش به قاجاق کالا وجود دارد و این متغیرها تأثیر متفاوتی بر تمایل و اقدام به قاجاق کالا دارند.

مطالعات فوق از لحاظ نظری و روشی می‌توانند به پژوهش حاضر کمک کنند، اما همان‌طور که مشاهده می‌شود تاکنون پژوهشی عمیق و همه‌جانبه در زمینه شوتی‌ها در استان لرستان انجام نگرفته است، پژوهش حاضر در نظر دارد بخشی از این خلأ پژوهشی را برطرف کند. بنابراین پژوهش حاضر با روش‌شناسی کیفی به دنبال فهم علت‌های مؤثر بر پیدایش شغل شوتی در بین ساکنان محله‌های حاشیه‌ای شهر خرم‌آباد می‌باشد.

۳. چارچوب مفهومی و نظری

چارچوب مفهومی مجموعه مفاهیمی به هم مرتبط را شامل می‌شود که بر مفاهیم و تم‌های عمده مورد مطالعه تمرکز دارند و آن‌ها را در قالب نظامی منسجم و مرتبط به یکدیگر پیوند می‌دهد. در بررسی‌های کیفی به جای استفاده از مبانی نظری جهت تدوین و آزمون فرضیات، از چارچوب مفهومی جهت استخراج سؤال یا سؤالات تحقیق استفاده می‌شود (محمدپور، ۱۳۸۸: ۳۱۴-۳۱۱). در تحقیق کیفی، نظریه‌ها ذهن پژوهش‌گر را نسبت به مفاهیم و مقوله‌ها حساسیت برانگیز می‌کند و پژوهش‌گران جهت طرح سؤالات و چارچوب مفهومی از آن بهره می‌گیرند. رویکرد مفهومی پژوهش حاضر برگرفته از دیدگاه‌های مختلف در خصوص اقتصاد غیر رسمی، رویکرد کنش متقابل اجتماعی، برساخت‌گرایی اجتماعی، نظریه ساختار فرصت‌های غیرقانونی و نظریه ساخت یافتگی می‌باشد.

۳-۱. نظریه‌های پیرامون اقتصاد غیر رسمی

در منطق نظم مسلط و صورت‌بندی‌های رایج آن، فعالیت شوتی‌ها، غیرقانونی است و بخشی از اقتصاد غیر رسمی به حساب می‌آید. رویکردهای مختلفی به اقتصاد غیر رسمی و گسترده‌تر از آن، اقتصاد زیرزمینی پرداخته‌اند. سه رهیافت عمده در این حوزه شامل رهیافت توسعه-نوسازی، ساختاری و نهادی می‌باشد.

در رهیافت توسعه-نوسازی که به لحاظ تاریخی نیز اولین رویکرد محسوب می‌شود، اقتصاد زیرزمینی نشانه‌ای از اقتصاد عقب مانده است. پیش فرض اساسی آن است که به موازات رشد اقتصادی کافی، اقتصاد زیرزمینی تضعیف می‌شود. در این رهیافت بر نقش مثبت نوسازی در کاهش اقتصاد غیر رسمی تأکید می‌شود. دومین رهیافت، دیدگاه ساختاری است که رهیافت قبلی را نقد می‌کند و اقتصاد زیرزمینی را پدیده‌ای خاص جهان سوم نمی‌داند. اقتصاد زیرزمینی در کشورهای توسعه یافته رو به گسترش است و از نظر اندیشمندان رهیافت ساختاری، به دلیل بازپیکربندی روابط تولید و اشتغال در سرمایه‌داری پیشرفته است. رهیافت اقتصاد نهادی، سومین رویکرد عمده است و توسعه اقتصاد زیرزمینی را به دولت‌ها نسبت می‌دهد و آن‌را ناشی از تنظیمات و مقررات بیش از حد می‌داند. دولت‌ها از طریق محدود کردن دیوان‌سالاری و کاهش هزینه‌های فعالیت در بخش رسمی، می‌توانند مانع رشد اقتصاد غیر رسمی شوند (کوس^۲، ۲۰۰۸: ۹۷۱).

۳-۲. نظریه کنش متقابل نمادین

نظریه کنش متقابل نمادین، بر این مسئله تمرکز دارد که مردم چه معنایی را برای کنش متقابل با دیگران یافته‌اند، چگونه این معانی ایجاد شده‌اند و افراد چگونه با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و چگونه دنیای اطرافشان را معنا دار می‌سازند. «مید» معتقد بود خودانگاره، از جریان کنش متقابل اجتماعی سرچشمه می‌گیرد. افراد می‌آموزند که نگرش دیگران را نسبت به خود دریابند و با این کار خود را به عنوان موضوعی اجتماعی می‌بینند و در نتیجه بنا بر همان خودانگاره هم رفتار می‌کنند. «مید» هم‌چنین باور داشت کنش متقابل اجتماعی خصلت پویا دارد و ایستا نیست. او تأکید می‌کند افراد با خواندن ژست‌ها و نمادها، پیوسته رفتارشان را با آن چه به نظر می‌رسد دیگران می‌خواهند انجام دهند سازگار می‌کنند (رابینگتن و وایتبرگ^۳، ۱۳۸۳: ۱۳۵). در چارچوب این نظریه، پدیده «شوتی‌ها» را می‌توان در قالب بازتولید معانی و نمادهایی فهم کرد که در بستر روابط روزمره میان خود اعضای این گروه و نیز میان آنان و جامعه پیرامونی شکل می‌گیرد. از این منظر، رانندگی پرخطر، رقابت بر سر سرعت یا نمایش شجاعت در برابر دیگران، نه صرفاً به مثابه عملی فردی بلکه به عنوان بخشی از هویت جمعی و خودانگاره‌ای که از خلال تعاملات اجتماعی تثبیت می‌شود، قابل تحلیل است.

۳-۳. بر ساخت‌گرایی اجتماعی

بر ساخت‌گرایی اجتماعی به دنبال این است که چگونه جهان اجتماعی پیرامون مان را می‌فهمیم، در این دیدگاه این مسئله اهمیت دارد که چطور افراد به وضعیت قبول یک یا مجموعه‌ای از عقاید می‌رسند و چگونه زمانی که در دنیای رنج‌آور زندگی می‌کنند این درد و رنج را تعریف می‌کنند (لوزیک^۴، ۱۳۹۴: ۲۵۷). این رویکرد که بر اصالت انسان در برابر اصالت محیط تأکید دارد، بر این باور است که واقعیت‌ها در فرآیند درک و تفسیر انسان‌ها و در خلال زندگی روزمره ساخته شده و معنادار می‌شوند. معانی تولید شده وابسته به بستر بوده و در درون آن بستر معنا می‌یابند. بنابراین، نه تنها نحوه درک و فهم انسان‌ها از واقعیت‌ها اهمیت دارد، بلکه این‌ها اشکال متعددی نیز دارند؛ پس ما نه با یک واقعیت واحد و مشخص، بلکه با واقعیت‌های متعدد و گوناگون روبه‌رو هستیم (محمدپور، ۱۳۸۹: ۳۳۳)؛ بنابر آن‌چه در بالا بیان شد، ضروری است که به معنا و فرآیند تفسیر معانی و کنش‌های افراد از جمله شوتی‌ها توجه شود.

۳-۴. نظریه ساختار فرصت‌های غیرقانونی

در حالی که مرتون بر شکاف میان اهداف فرهنگی و ابزارهای مشروع برای دستیابی به آن‌ها تأکید می‌کند، کلووارد و اوهلین (۱۹۶۰) با افزودن بعد «فرصت‌های نامشروع»، بُعدی نوین به تحلیل رفتارهای انحرافی می‌افزایند. آن‌ها معتقدند که افراد زمانی قادر به مشارکت در فعالیت‌های انحرافی می‌شوند که نه تنها تحت فشار قرار گیرند، بلکه به ساختارهای سازمان یافته فرصت‌های غیرقانونی نیز دسترسی داشته باشند (کلووارد و اوهلین^۵، ۱۹۶۰). بر اساس این نظریه، همان‌گونه که ساختار فرصت‌های مشروع (مانند تحصیلات، اشتغال رسمی، سرمایه‌گذاری و کارآفرینی) در جامعه نابرابر توزیع شده است، دسترسی به فرصت‌های نامشروع (مانند باندهای قاچاق، اقتصاد غیررسمی، شبکه‌های بزهکارانه یا خرده‌فرهنگ‌های مجرمانه) نیز تابعی از محیط اجتماعی و شبکه‌های محلی است. بنابراین، تنها آن دسته از جوانانی می‌توانند به‌طور مؤثر وارد حوزه‌های غیرقانونی شوند که در بافت اجتماعی آن‌ها بستر چنین مشارکتی وجود داشته باشد. در این چارچوب، پدیده شوتی‌سواری در مناطق حاشیه‌نشین استان لرستان را می‌توان نمونه‌ای عینی از بروز این نوع دسترسی به فرصت‌های نامشروع دانست. جوانان ساکن در محله‌های فرودست شهری یا روستاهای کم‌برخوردار، اغلب با سطح بالایی از فقر، بیکاری، نبود فرصت‌های شغلی مشروع، و نارسایی نظام آموزشی مواجه‌اند. این وضعیت، آنان را از مسیرهای قانونی برای کسب درآمد و دستیابی به منزلت اجتماعی باز می‌دارد. در مقابل، در برخی از این مناطق، شبکه‌هایی از فعالیت‌های غیررسمی همچون قاچاق کالا از طریق محورهای جنوب کشور به مرکز و غرب، شکل گرفته که ورود به آن مستلزم پیوستن به «اقتصاد زیرزمینی» است.

۳-۵. نظریه ساخت یافتگی

طبق نظریه گیدنز، افراد در دل ساختارهای محدودکننده اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، با بهره‌گیری از عاملیت خود، راه‌هایی برای ادامه بقا می‌سازند. بر مبنای این رویکرد، افراد نه کاملاً تابع ساختارهای بیرونی‌اند و نه به طور کامل آزاد و خودمختار؛ بلکه در یک فرایند تعاملی، هم تحت تأثیر محدودیت‌ها و فرصت‌های ساختاری قرار دارند و هم از ظرفیت‌های فردی برای کنش، خلاقیت و انتخاب بهره می‌برند (گیدنز^۶، ۱۹۸۴). شوتی‌سواری را می‌توان به عنوان واکنشی خلاقانه و البته پرمخاطره به محدودیت‌های ساختاری تحلیل کرد؛ جایی که جوانان بیکار، اغلب از مناطق حاشیه‌ای و محروم، در پاسخ به شرایط نابرابر اقتصادی و فقدان فرصت‌های شغلی، با تکیه بر توانایی‌ها، مهارت‌ها و جسارت فردی خود، به فعالیتی روی می‌آورند که از نظر قانونی مجاز نیست اما برایشان نقش «استراتژی بقا» و «تامین معاش» را ایفا می‌کند.

۴. روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش، جهت دستیابی به پاسخ مسئله و اهداف پژوهش، از روش کیفی از نوع مردم‌نگاری انتقادی استفاده شده است. هدف از رویکرد کیفی در پژوهش، دستیابی به اطلاعات موجود در زمینه خاص و درک و فهم بیش‌تر و عمیق‌تر پدیده‌هایی است که از طریق رویکرد کمی امکان‌پذیر نیستند. پژوهش کیفی، انجام پژوهش در دنیای واقعی است و بسیار ظریف و عمیق مسائل را شناسایی می‌کند. هم‌چنین پژوهش کیفی به مطالعه روابط انسان‌ها با اذعان به حقیقت متکثر و فردی شده آن‌ها در زندگی‌شان می‌پردازد (فلیک^۷، ۱۴۰۳: ۱۵). در مردم‌نگاری انتقادی، نقش پژوهش‌گر پررنگ است و از توصیف صرف پا را فراتر گذاشته و معمولاً بر طبق ارزش‌های خود موضع‌گیری می‌کند. بنابراین، پژوهش‌گر انتقادی فردی عمل‌گراست که علاوه بر درک جهان، به دنبال تغییر آن است و بر اساس پیش‌فرض‌های اساسی خود، مانند اصالت تحول، عدالت و آزادی فعالیت می‌کند، سپس با بازسازی مجدد داده‌ها سعی دارد تا عمق پنهان بهره‌کشی، قدرت و شرایط نامساعد را آشکار سازد و در تمام این فرآیند، تفکر بازاندیشانه، به معنای رجوع به خود و شناخت افکار و عقاید خود، حاکم است (کاراسپیکن^۸، ۱۹۹۶: ۴).

مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر را شوتی‌های شهر خرم‌آباد تشکیل می‌دهند و حجم نمونه، با توجه به سطح اشیاع نظری، ۲۵ نفر از افراد درگیر با مسئله پژوهش انتخاب شدند. ۱۵ نفر از این افراد به دلیل قاچاق کالا (شوتی) در زندان مرکزی خرم‌آباد حضور داشتند که پس از هماهنگی‌های لازم با مسئولان مربوطه با شیوه نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و ۱۰ نفر دیگر نیز در بیرون از زندان با شیوه نمونه‌گیری نظری و هدفمند انتخاب شدند. جهت تحلیل داده‌ها نیز از روش‌های کدگذاری باز و محوری استفاده شده است. در مرحله کدگذاری باز، داده‌ها خرد، تحلیل، مقایسه و مقوله‌بندی می‌شوند و در کدگذاری محوری، روابط فرضیه‌ای بین مقوله‌ها انجام می‌گردد. قابلیت اعتماد پژوهش حاضر بر اساس سه معیار زاویه‌بندی، کنترل اعضا یا اعتبار پاسخ‌گو و بازاندیشی به دست آمده است.

در پژوهش حاضر، اعتبار زاویه‌بندی بدین صورت به دست آمد که سؤال‌های تحقیق در زمان‌ها و شرایط مختلف از افراد مورد مطالعه مطرح و سپس جواب‌های مربوط به زمان‌ها و مکان‌های مختلف با یکدیگر مقایسه شدند. در مرحله بعدی، این جواب‌ها با آن‌چه در عمل انجام می‌گیرد تطبیق داده شد تا زاویه‌بندی و در نتیجه باورپذیری تحقیق به حداکثر برسد. هم‌چنین در جمع‌آوری اطلاعات تحقیق حاضر، به غیر از پژوهش‌گر، از مشاهده‌گران و مصاحبه‌گران دیگری نیز استفاده شد و سپس مقایسه یافته‌های چندین پژوهش‌گر با یکدیگر صورت گرفت. برای کسب اعتبار عضو، در طرح سؤال‌های تحقیق، از نظرهای افراد مورد مطالعه استفاده شد و هم پس از هر مصاحبه، یادداشت‌ها و نکات برداشت‌شده به پاسخ‌گویان ارجاع یافت و دیدگاه‌ها و نیز مخالفت یا موافقت پاسخ‌گو با این نکات در مورد آن‌ها لحاظ شد. در نهایت نیز یافته‌های کلی پژوهش حاضر به برخی از پاسخ‌گویان ارائه شد تا بدین‌وسیله اعتبار تحقیق حاضر از نظر پاسخ‌گویان نیز به بهترین نحو تأمین شود. تلاش بر آن بود که تا حد امکان نیز از اصل بازاندیشی پیروی شود.

۵. یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش، در دو بخش توصیفی و تحلیلی، با استفاده از مراحل پنج‌گانه الگوی کارسپکن در دو رویکرد اتیک و امیک ارائه خواهد شد. در ادامه علت‌های پیدایش پدیده شوتی بر مبنای زیست‌جهان انتقادی و درک و تجربه شوتی‌ها بررسی شده است.

۵-۱. یافته‌های توصیفی

جدول ۱. مشخصات زمینه‌ای مشارکت‌کنندگان (نگارندگان، ۱۴۰۲).
 Tab. 1: Background information of participants (Authors, 2023).

ردیف	سن	تحصیلات	وضعیت تأهل	محل سکونت	میزان دستمزد برای هر بار (به میلیون)	مدت شاغل بودن در این شغل
کد ۱	۲۵	دیپلم	مجرد	ماسور	۴ تا ۵	۲ سال و شش ماه
کد ۲	۴۸	دیپلم	متاهل	پشت بازار	۵ تا ۶	۶ سال
کد ۳	۳۵	دیپلم	متاهل	فلک‌الدین	۳ تا ۴	۲ سال
کد ۴	۲۷	فوق دیپلم	مجرد	پاچنار	۴ تا ۵	۴ سال و سه ماه
کد ۵	۴۲	متوسطه	متاهل	فلک‌الدین	۳ تا ۶	۲ سال
کد ۶	۴۰	ابتدایی	متاهل	دره گرم	۶ تا ۷	۶ سال
کد ۷	۳۵	دیپلم	متارکه	فلک‌الدین	۳ تا ۶	۲ سال
کد ۸	۲۶	دیپلم	مجرد	کرگانه	۵ تا ۶	۳ سال و دو ماه
کد ۹	۴۱	ابتدایی	متاهل	پشت بازار	۵ تا ۷	۴ سال
کد ۱۰	۳۴	دیپلم	متاهل	جهانگیرآباد	۶ تا ۷	۲ سال
کد ۱۱	۲۵	متوسطه	مجرد	ماسور	۴ تا ۵	۲ سال
کد ۱۲	۳۰	دیپلم	متارکه	گلسفید	۳ تا ۴	۴ سال
کد ۱۳	۱۹	متوسطه	مجرد	گلسفید	۲ تا ۳	۱ سال
کد ۱۴	۲۸	فوق دیپلم	متاهل	دره گرم	۳ تا ۵	۳ سال
کد ۱۵	۳۴	دیپلم	متاهل	پاچنار	۵ تا ۶	۴ سال
کد ۱۶	۳۶	دیپلم	متاهل	جهانگیرآباد	۴ تا ۵	۳ سال
کد ۱۷	۳۳	کارشناسی	متاهل	پشت بازار	۵ تا ۶	۵ سال
کد ۱۸	۱۹	متوسطه	مجرد	میدان تیر	۲ تا ۳	۱ سال
کد ۱۹	۲۵	دیپلم	مجرد	علی‌آباد	۳ تا ۴	۳ سال
کد ۲۰	۲۰	متوسطه	مجرد	اسبستان	۳ تا ۴	۲ سال
کد ۲۱	۲۸	دیپلم	متاهل	علی‌آباد	۴ تا ۶	۴ سال
کد ۲۲	۳۰	فوق دیپلم	متاهل	اسدآبادی	۵ تا ۶	۵ سال
کد ۲۳	۴۵	ابتدایی	متاهل	اسبستان	۵ تا ۶	۷ سال
کد ۲۴	۳۱	کارشناسی	متاهل	اسدآبادی	۴ تا ۵	۵ سال
کد ۲۵	۳۰	دیپلم	متارکه	پشته مطهری	۳ تا ۴	۶ سال

نمونه مصاحبه شامل شوتی‌هایی با محدوده سنی ۱۹ تا ۴۸ سال بود که میانگین سنی آن‌ها ۳۱.۴۴ سال به دست آمد. از نظر وضعیت تأهل، بیش از نیمی از شرکت‌کنندگان (۵۶ درصد) متأهل و ۳۲ درصد مجرد بودند. در حوزه تحصیلات، ۴۸ درصد دیپلم، ۲۰ درصد متوسطه، ۱۲ درصد فوق دیپلم، ۱۲ درصد ابتدایی و ۸ درصد کارشناسی داشتند. تمامی افراد مورد مطالعه ساکن محله‌های حاشیه‌نشین و محروم شهر خرم‌آباد بودند و از نظر اقتصادی در سطح پایین قرار داشتند، که این امر بافت اجتماعی و اقتصادی ویژه‌ای را برای تحلیل معیشت شوتی‌ها فراهم می‌کند.

۵-۲. یافته‌های تحلیلی

پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که «مهم‌ترین علت‌های مؤثر بر پیدایش و گسترش پدیده شوتی‌ها در شهر خرم‌آباد چه بوده است؟» یافته‌های گردآوری‌شده در این تحقیق حاکی از این است که عوامل گوناگونی در این پدیده و تحقق آن نقش داشته‌اند. این عوامل از مجموع مصاحبه‌ها تلخیص و طبقه‌بندی شده‌اند. پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان با توجه به الگوی کارسپکن در دو مرحله کدگذاری باز و محوری در این بخش تحلیل و در ادامه، به تبیین روابط ساختاری مقوله‌های استخراج‌شده با سطوح نظری کلان و تجربی پرداخته شده است.

جدول ۲. خلاصه مفاهیم و مقوله‌های مربوط به پیدایش شغل شوتی در شهر خرم‌آباد (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Tab. 2: Summary of concepts and categories related to the emergence of the job of a shoti in the city of Khorramabad (Authors, 2023).

ردیف	مفاهیم	مقولات اصلی
۱	افزایش هزینه‌های خانوار کاهش قدرت خرید خانوار تورم افسارگسیخته فشار اقتصادی اجبار در انتخاب فقر مادی درآمد پایین	فقر اقتصادی شدید
۲	نداشتن شغل دائم نبود سرمایه جهت راه‌اندازی کسب‌وکار عدم وجود فرصت‌های سرمایه‌گذاری نبود منبع درآمد جایگزین عدم کارگاه و کارخانجات فعال در شهر اقتصاد ناکارآمد منطقه	بیکاری
۳	احساس تبعیض توزیع ناعادلانه منابع و امکانات در جامعه بی‌توجهی دولت‌ها و مجموعه حاکمیت نسبت به شرایط مناطق محروم ناامیدی از آینده پیش‌رو	تبعیض ساختاری
۴	پذیرش شوتی به‌عنوان شغل در بین مردم نداشتن نگاه تحقیرآمیز به فعالیت شوتی‌ها توسط مردم قیح‌زدایی و مشروعیت‌بخشی اخلاقی کسب هویت با ارزش تلقی شغل شوتی به‌مثابه مردانگی و غیرت در بین مردم	ذهنیت مثبت مردم

۵	ابهام و پیچیدگی‌های قوانین و مقررات ضعف سیستم کنترل پلیس فساد (رشوه) اداری بین مامورین	سهولت تردد در جاده‌ها
۶	غلبه ذهنیت اقتصادی اولویت پول در زندگی روزمره پولی شدن جامعه	وسوسه رسیدن به درآمد بالا
۷	احساس دیده‌نشدن بی توجهی مسئولین نسبت به محلات حاشیه‌ای انگ مکانی توسط مردم	طرد اجتماعی
۸	کمک به خانواده بی‌خطر بودن برای جامعه اشتغال موقت عکس‌العمل سریع در موقع خطر	توجیه و مشروعیت به کار خود

۵-۲-۱. بیکاری

یافته‌های تحقیق و مصاحبه با مشارکت‌کنندگان نشان می‌دهد که اغلب آن‌ها نبود سرمایه برای راه‌اندازی کسب‌وکار، نداشتن شغل دائم و بیکاری را از عوامل اصلی ورود به فعالیت شوتی می‌دانند. بیکاری به عنوان یک مسئله اجتماعی، زمینه مساعدی برای گرایش افراد به مشاغل غیررسمی و پرخطر فراهم می‌کند؛ پدیده‌هایی مانند رشد کودکان کار، دست‌فروشی، شوتی‌گری و حتی طلاق‌های صوری، به‌ویژه در محله‌های حاشیه‌ای، نمونه‌هایی از پیامدهای این شرایط هستند. از این منظر، فقدان سرمایه‌گذاری به عنوان موتور محرکه رشد اقتصادی، یکی از عوامل کلیدی است؛ چرا که افزایش سرمایه‌گذاری می‌تواند با افزایش تولید، درآمد و رفاه، ایجاد اشتغال و کاهش نرخ بیکاری و فقر، زمینه‌های گرایش به مشاغل غیررسمی و پرخطر را کاهش دهد.

استان لرستان در ابعاد مختلف گردش‌گری، دام‌پروری و کشاورزی ظرفیت‌های استفاده‌نشده زیادی دارد که متأسفانه در جذب و جلب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی برای استفاده از این ظرفیت‌ها موفق نبوده است. بر اساس آمارهای رسمی منتشرشده، استان لرستان، تنها ۲/۱ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده است (ترکاری و روشن‌پور، ۱۳۹۷). لرستان دهه‌ها رکورددار نرخ بالای بیکاری در کشور بوده است اما آثار این شکاف اقتصادی طی سال‌های اخیر نمود بیش‌تری داشته است. این استان صنعتی نیست و مشاغل تولیدی ندارد و از طرفی مشاغل مربوط به گردش‌گری در آن فعال نیست. لرستان سال‌های متوالی در رتبه‌های نخست جدول بیکاری کشور قرار دارد و به نظر می‌رسد اشتغال استان به گره‌کوری تبدیل شده است. بر اساس گفته‌های معاون اشتغال و کارآفرینی اداره کار لرستان، بالغ بر ۷۵ هزار فارغ‌التحصیل بیکار در لرستان وجود دارد.^۹

هم‌چنین بر اساس گزارش‌های مرکز آمار ایران، بیش‌ترین آمار بیکاری در تابستان سال ۱۴۰۲ در استان‌های سیستان با ۵/۱۲ درصد، هرمزگان با ۵/۱۱ درصد و لرستان با ۱/۱۱ درصد گزارش شده است (مرکز آمار ایران). تحولات ناشی از زمان جنگ به دلیل نزدیکی لرستان به مرزهای غربی و استان خوزستان، تا سال‌ها بر این منطقه تأثیر گذاشته و حال آن‌که لرستان دومین استان متأثر از جنگ هشت‌ساله معرفی شد اما در دهه‌های گذشته در عمل حرکت چندان برای جبران عقب‌ماندگی‌های این منطقه به صورت متمرکز و مستمر انجام نگرفته است.

مصاحبه‌شوندگان، بیکاری را که بر انتخاب شغل شوتی مؤثر بوده، این‌گونه بیان کرده‌اند:

کد یک می‌گوید: «بیش‌تر پوشاک و لوازم خانگی از طرف‌های دیلم، گناوه و

بوشهر می‌آرم و می‌برم تهران، غالباً شب‌ها حرکت می‌کنم. سرعت‌مون تو جاده ۱۴۰ و گاهی تا ۲۰۰ هم می‌رسه، بیش‌تر دلیلش بیکاری وگرنه شغل خطرناک و پراسترسیه، رفتن‌مون با خودمونه برگشتن با خداست. اگه پلیس بار بگیره یعنی بدبختی، پلیس یه مرتبه خودمه گرفت، ۸۰ میلیون جریمه شدم و ماشین ۴۰۵ خودم که دولت توقیف کرده بود به خودم فروختند ۷۰ میلیون».

کد دو می‌گوید: «من قبلاً رانندهٔ بین‌شهری خرم‌آباد و بروجرد بودم اما به دلیل بیکاری و مشکلات اقتصادی تصمیم گرفتم پیام تو این کار. دردسر و ریسک این کار بالاست، به‌ویژه برا من که متأهلم. با زندانی شدنم به‌عنوان سرپرست خانواده، امرار معاش خانواده، روابط اجتماعی خودم، کنترل فرزندان، تحصیل فرزندان، وضعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده دچار مشکل شده. ۱ سال برام حبس بریدند و ۲۵ میلیون جریمه شدم».

کد سه می‌گوید: «یه مدت مغازهٔ لباس‌فروشی با دوستم زده بودیم که بعد از مدتی چون مستأجر بودیم جمعش کردیم و چون در شهر ما کار وجود نداره با وام و قرض یه پراید تهیه و اسنپ کار می‌کردم که برام به‌صرفه نبود، تصمیم گرفتم پیام تو این کار، متأسفانه گرفتار و دستگیر شدم، ۳ سال زندانی باید بکشم و ۷۵ میلیون جریمه». مصاحبه با مشارکت‌کنندگان نشان می‌دهد که اغلب آن‌ها برای فرار از بیکاری و از روی ناچاری و استیصال و جهت تأمین نیازهای خود و خانواده‌شان به این شغل روی آورده‌اند.

۵-۲-۲. فقر اقتصادی شدید

کلمهٔ فقر به‌طور عام لفظی نسبی است، اما در مباحث توسعهٔ اقتصادی، مفهوم نسبی مد نظر نیست، بلکه منظور از فقر، فقر مطلق است. در اصطلاح اقتصادی، فقیر مطلق کسی است که درآمد لازم برای کسب حداقل غذا برای حفظ سلامت جسمی، مسکن مناسب، حداقل لوازم ضروری خانه، پوشاک، بهداشت، آموزش در حد کسب سواد، آب سالم، حداقل انرژی برای گرم‌شدن و حداقل تفریح برای حفظ سلامت روحی را ندارد (روزبهان، ۱۳۹۴: ۱۷۰). فقر اقتصادی به وضعیتی اطلاق می‌شود که افراد فاقد توانایی مالی برای تأمین شرایط مادی و نیازهای خود باشند. در تعاریف مختلف از فقر، وجود فقر در جامعه را خلاف کرامت انسانی و مترادف با محرومیت از فرصت‌ها و برابری دانسته‌اند. فقر همواره یکی از مسائل و چالش‌های رو به رشد جوامع در حال‌گذار و فاقد زیرساخت‌های شغلی مانند لرستان است.

یکی از مسائل که در لرستان به‌صورت تاریخی کم و بیش وجود داشته فقر است که با آغاز دوران مدرن خود را به‌صورت بیکاری و یا مشاغل کاذب نشان داده است. این مسئلهٔ اجتماعی در طول زمان به‌دلیل عدم سرمایه‌گذاری صنعتی دولت‌ها و انباشت ثروت در این مناطق گسترده‌تر هم شده است. فقر در لرستان به‌گونه‌ای است که با تار و پود زندگی مردم هم‌بسته شده و در نقاط مختلف به‌ویژه محلات حاشیه‌ای شهر خرم‌آباد مشهود است.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که شوتی‌ها به دلایلی از جمله افزایش هزینه‌های خانوار، تورم افسارگسیخته، فقر شدید، فشار اقتصادی و اقتصاد ناکارآمد منطقه به این پدیده روی آورده‌اند. بیش‌تر مصاحبه‌شوندگان، این فعالیت را از سر ناچاری به‌عنوان تنها راه معیشت و منبع درآمد انتخاب نموده‌اند. بیش‌تر شوتی‌ها از قشر پایین جامعه و محلات حاشیه‌ای شهر و بدون سرمایه اقتصادی هستند و بار معیشت خانواده را به‌تنهایی متقبل شده‌اند. در مجموع می‌توان گفت افزایش هزینه‌های زندگی، تورم افسارگسیخته و فشار اقتصادی افراد را وادار نموده به این فعالیت به‌عنوان یک شغل پرریسک و خطرناک روی بیاورند.

مصاحبه‌شوندگان، فقر اقتصادی شدید را که بر انتخاب شغل شوتی مؤثر بوده، این‌گونه بیان کرده‌اند: کد دو می‌گوید: «براشوتی فرقی نمی‌کنه چه باری بیاره، هر کدوم سود بیش‌تری داشته باشند، اما من مرتب بوشهر و شهرهای جنوبی می‌رفتم، دوستان زیادی اون‌جا پیدا کردم و به من بعضی اجناس چکی و قرضی می‌دادند و پرداخت می‌کردم، به دلیل گرانی و سختی فشار زندگی، برای تأمین معاش خانواده مجبور شدم پیام تو این کار، بار آخر دستگیر شدم، ۱ سال برام حبس بریدند و ۳۰ میلیون جریمه».

کد شش می‌گوید: «شرایط طوری شده که مجبورم به خاطر یک لقمه نون به هر کاری دست بزنم، اگرچه می‌دونم ممکنه مشکلاتی برام به وجود بیاد، چکار کنم با این همه گرونی و تورم. بعضی سرزنشم می‌کنند چرا به دنبال این کار رفتی، کسی از درد کسی خبر نداره. مجبورم کار کنم تا هزینه زندگی خود و خانوادم (پدر و مادر) را تأمین کنم. یک بار تصادف کردم و کلیه اجناس (تلویزیون) خراب شدند و کلی ضرر کردم».

کد هشت می‌گوید: «مستأجرم، قرض و وام دارم باید درآمد داشته باشم که قرض‌ها را پس بدم، تحصیل بچه‌هام هزینه داره باید تأمین کنم به هر طریقی که شده».

درآمد اندک، فقر گسترده در جامعه و در برخی موارد گذاشتن کارت یارانه در نانوائی‌ها و مغازه‌های محله جهت تسویه در آخر ماه توسط برخی ساکنان محلات حاشیه‌ای نشان از فقر اقتصادی مفروطی است که در محلات حاشیه‌ای شهر خرم‌آباد وجود دارد. بنابراین، به دلیل شرایط گسترده بیکاری و فقر همه‌گستر در جامعه، برخی افراد شوتی را به عنوان شغلی پرریسک و خطرناک به عنوان تنها منبع درآمد جایگزین برای تأمین امرار معاش زندگی انتخاب می‌کنند.

۵-۲-۳. تبعیض ساختاری

شوتی‌ها را می‌توان قربانیان ساختار اجتماعی و اقتصادی دانست که با تبعیض، بی‌عدالتی، فقر و محرومیت مواجه هستند. مصاحبه‌شوندگان به احساس تبعیض، توزیع ناعادلانه منابع و امکانات میان مناطق کشور، بی‌توجهی دولت و ساختار حاکمیت نسبت به مناطق محروم و ناامیدی از آینده اشاره کردند. از نظر مشارکت‌کنندگان، منابع و فرصت‌ها عمدتاً در استان‌های متمول و مرکزی متمرکز شده‌اند و این توزیع ناعادلانه ثروت باعث شده است ساکنان مناطق غربی کشور، به‌ویژه حاشیه‌نشینان، با تبعیض و نابرابری مضاعف مواجه شوند.

بیکاری و تورم دو شاخصی هستند که اثر مستقیمی بر وضعیت زندگی مردم دارند. بررسی شاخص فلاکت در بهار ۱۴۰۲ ه.ش. نشان می‌دهد که استان لرستان بالاترین نرخ فلاکت را در کشور دارد و شاخص فلاکت در لرستان به مرز ۷۰ درصد رسیده است. پیش از این، در سال ۱۴۰۱ ه.ش. نیز استان لرستان در صدر جدول شاخص فلاکت قرار داشت (مرکز آمار ایران).

مصاحبه‌شوندگان، تبعیض ساختاری را که بر انتخاب شغل شوتی مؤثر بوده، این‌گونه بیان کرده‌اند: کد دوازده می‌گوید: «انگار لرستان جزء این کشور نیست، ما از سر خوشی این شغل انتخاب نکردیم، ما رو مجبور کردن چون مون کف دست بذاریم و بیایم تو این کار، شغل پراسترسیه، کلی خطر داره مثل سختی کار، مرگ زودرس به خاطر تصادف یا تیراندازی توسط مأموران».

کد شش می‌گوید: «شهر ما کارخانه یا صنعتی نداره، کارگری هم فصلی است، به دلیل بی‌عدالتی که تو کشور وجود داره، ما لرها مجبوریم از سر ناچاری بیایم تو این شغل». کد چهارده و نه به همین ترتیب.

در گفت‌وگو با مصاحبه‌شوندگان، بیشتر آن‌ها به نقش دولت و ساختارهای حاکمیتی در ایجاد بیکاری و سوق یافتن جوانان به شغل شوتی تأکید می‌کردند. آن‌ها توسعه‌نیافتگی و محرومیت شهر خرم‌آباد را نتیجه عملکرد ناکارآمد حاکمیت می‌دانستند و معتقد بودند که در غیاب فرصت‌های شغلی مناسب، بسیاری از افراد ناچار به انتخاب این شغل پرخطر شده‌اند.

۵-۲-۴. ذهنیت مثبت مردم

علاوه بر بیکاری و فقر اقتصادی شدید، کسب هویت اجتماعی و ذهنیت مثبت جامعه نسبت به فعالیت شوتی‌ها از جمله مواردی است که مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره کردند. به دلیل توسعه‌نیافتگی منطقه، بسیاری از مردم با فعالیت شوتی‌ها آشنا هستند و آن را به عنوان منبع درآمد می‌شناسند. در ذهنیت عمومی، شوتی‌ها نماد کار، تلاش و تأمین معاش خانواده محسوب می‌شوند و فعالیت آن‌ها با مفاهیمی چون مردانگی و غیرت گره خورده است. بدین ترتیب، شوتی‌گری به عنوان بخشی از فرهنگ کنش اقتصادی ساکنان محله‌های حاشیه‌ای، در میان جامعه پذیرفته شده و دارای مشروعیت اجتماعی است.

برای نمونه کد نه می‌گوید: «بی‌پولی و نداری عار، آدم باید کار کنه و خرجی خانواده رو تأمین کنه، با این کار اموراتم می‌گذره، به پدر و مادرم هم کمک می‌کنم خدا رو شکر مردم وضعیتی ما رو درک می‌کنند و می‌دونند از ناچاری وارد این کار شدیم».

کد هجده می‌گوید: «من از موقعی که تو این کارم، راضی‌ام، مردم هم دید تحقیرآمیزی به من ندارند».

کد بیست می‌گوید: «بالآخره هر کسی کاری داره، یکی کارمند، یکی مغازه‌دار، ما هم شغل مون شوتی و مردم هم ما رو به عنوان یه شغل به رسمیت شناختند، مهم اینه مردم نمی‌گن کار ما دزدی».

در غیاب صنعت و زیرساخت‌های لازم برای سرمایه‌گذاری و با توجه به شرایط اقتصادی و محرومیت منطقه، فعالیت شوتی‌ها به تدریج به شغلی مشروع و پذیرفته شده در میان محلات حاشیه‌ای تبدیل شده است.

۵-۲-۵. سهولت تردد در جاده‌ها

مصاحبه با مشارکت‌کنندگان نشان می‌دهد که ابهام و پیچیدگی‌های قوانین و مقررات، ضعف سیستم کنترل پلیس و فساد اداری میان مأموران، از جمله عواملی هستند که رفت‌وآمد شوتی‌ها در جاده‌ها را تسهیل کرده و ریسک فعالیت آن‌ها را کاهش می‌دهند، بنابراین به وقوع و موفقیت پدیده شوتی‌گری کمک می‌کنند. به گفته مصاحبه‌شوندگان، برخی از مقررات وضع شده در این زمینه صرفاً جنبه نمایشی دارند و مجریان این قوانین، خود از بستر این پدیده منفعت می‌برند؛ از این رو، عزم و اراده جدی برای اجرای مؤثر قوانین و مقابله با فعالیت شوتی‌ها مشاهده نمی‌شود. مصاحبه‌شوندگان، سهولت تردد در جاده‌ها را این‌گونه بیان کرده‌اند:

کد یازده می‌گوید: «به صورت گروهی کار می‌کنیم، معمولاً برا هر باری ۴ تا ۵ میلیون دستمزد می‌گیرم. بیش‌تر شب‌ها حرکت می‌کنم. از این ۵ تومن یک میلیونش می‌پره. معمولاً هر ماشینی دویست هزار رشوه می‌دیم به مأموران نیروی انتظامی و نفری صد هزار می‌دیم به مأموران راهنمایی و رانندگی که تو جاده گیر نندن و نفری صد هزار هم می‌دیم به ماشینی که اسکورت مون می‌کنه و جاده برامون امن می‌کنه».

کد نوزده می‌گوید: «جنسی که از دبی میاد به بندر مجاز، از بندر تا مغازه هم مجاز، انگار فقط وارد ماشین ما می‌شه اسمشو می‌ذارن قاچاق».

کد هفت می‌گوید: «یکی از مأموران شهر می‌شناسم، خودش تو کار شوتیه، نمی‌دونم اگه قاچاقه پس اون که مأمور قانونه چرا این کار می‌کنه».

۵-۲-۶. وسوسه رسیدن به درآمد بالا

از دید برخی مصاحبه‌شوندگان، اهمیت پول، موقعیت و امکانات مادی در عصر حاضر نقش بسزایی در جایگاه و منزلت اجتماعی انسان‌ها یافته است؛ به‌گونه‌ای که فقدان ثروت و منابع مالی می‌تواند حس حقارت، کاهش اعتماد به نفس و حتی طرد اجتماعی را به دنبال داشته باشد. در چنین شرایطی، پول به گفتمان محوری زندگی روزمره تبدیل شده و بسیاری افراد برای دستیابی به آن حاضرند به اقدامات پرریسک و حتی خطرناک دست بزنند. مصاحبه‌شوندگان، وسوسه کسب درآمد بالا را به عنوان یکی از انگیزه‌های مهم ورود به فعالیت شوتی، این‌گونه بیان کردند:

کد نوزده می‌گوید: «می‌ارزه آدم ۵ تا ۸ ساعت بی‌خوابی بکشه، در عوض شبی پنج میلیون به دستش بیاد، دوست دارم پول‌دار بشم و زندگی راحتی داشته باشم».

کد هجده می‌گوید: «این زمونه اگه آدم پول نداشته باشه، کسی تحویلش نمی‌گیره، تو جامعه پول حرف اول می‌زنه».

کد دوازده می‌گوید: «مردم همه نگاه می‌کنند ببینن ماشین زیر پات چیه و چه لباس‌های برندی پوشیدی، دوست دارم تو این کار پول خوبی به دست بیارم که بتونم ماشین خوبی بگیرم».

۵-۲-۷. طرد اجتماعی

طرد اجتماعی فرآیندی پیچیده و چندبعدی است و فراتر از ابعاد مادی و کمبودهای اقتصادی بر دامنه متنوعی از محرومیت‌های اجتماعی-فرهنگی نیز دلالت دارد. از نظر اجتماعی و فرهنگی احساس طرد بیش‌تر با عدم رضایت و عدم تعلق فرد به اجتماعات هویت‌بخش (محلّه‌ای، قومی، مذهبی) ارتباط دارد (فیروزآبادی، ۱۳۹۲: ۳۲). طرد اجتماعی فرآیندی است که در نتیجه آن، گروه‌های اجتماعی و افرادی معین از اجتماع، طرد و به حاشیه رانده می‌شوند لذا به سختی می‌توانند فرصت‌هایی برای بهبود شرایط خود پیدا کنند (بلیک مور^۱، ۱۳۸۵: ۱۳۶). از دید مصاحبه‌شوندگان، احساس سرافکنندگی، احساس فراموش شدن، گوشه‌گیر شدن، بدنامی به خاطر سکونت در حاشیه شهرها و انگ مکانی توسط مردم و بی‌توجهی مسئولان نسبت به وضعیت محلات محروم، باعث شده که برخی از ساکنان محلات حاشیه به این شغل روی بیاورند.

مصاحبه‌شوندگان، طرد اجتماعی را این‌گونه بیان کرده‌اند:

کد بیست‌ودو می‌گوید: «ما ساکن محلات حاشیه هستیم، خواسته و ناخواسته مردم دید خوبی به مون ندارند، انگار ما مجرم ایم».

کد نوزده می‌گوید: «مسئولان ما رو جزء این شهر حساب نمی‌کنند، ما رو کلاً رها کردن به حال خودمون، این‌جا انگار آخر دنیاست از بس کمبود امکانات داره محلّه مون».

کد نه می‌گوید: «خواهرم یه خواستگار داشت، وقتی فهمید خونمون گلسفید، پشیمون شد، انگار اسم این محلات آدم می‌خوره، منم سعی کردم به هر طریقی شده پول دربیارم و بریم جایی دیگه از این شهر سکونت کنیم، به این خاطر اومدم تو کار شوتی».

۵-۲-۸. توجیه و مشروعیت بخشی به کار خود

مصاحبه با مشارکت‌کنندگان نشان می‌دهد که بسیاری از شوتی‌ها فعالیت خود را نه تنها به عنوان یک شغل موقت و کم‌خطر می‌بینند، بلکه برای آن توجیه و مشروعیت اجتماعی قائل هستند. آنان با تأکید بر مهارت و تسلط خود در رانندگی و آشنایی با مسیرها، فعالیت شوتی را انتخاب کرده‌اند و آن را هم برای تأمین معاش خانواده و هم به عنوان اقدامی که آسیبی به جامعه نمی‌رساند توجیه می‌کنند. از دید مصاحبه‌شوندگان، این شغل نه دزدی است و نه فساد، بلکه فعالیتی مشروع و حتی مفید برای جامعه تلقی می‌شود، زیرا می‌تواند به کاهش قیمت کالاهای و تسهیل دسترسی مردم کمک کند.

کد بیست و سه می‌گوید: «کار ما نه دزدیه نه مثل برخی از آقازاده‌ها و مسئولان اختلاس، ما خطری برا اجتماع نداریم. علاقه داشتیم و به واسطه این کار هوای خانواده رو هم داشتیم، پدر من یک کشاورز بود و من کمک خرج اون‌ها محسوب می‌شدم». کد ده می‌گوید: «کار ما به کسی آسیبی نمی‌رسونه، تازه برای جامعه مفید هم هست، باعث می‌شه برخی اجناس ارزون‌تر به دست مردم برسه». کد پانزده می‌گوید: «به اکثر مسیرها آشنایی دارم و می‌دونم کجا گشت و کدوم مسیر خطرناکه، رانندگی‌ام خیلی خوبه و جاده رو مثل کف دست می‌شناسم». کد ۵، و ۱۷ به همین ترتیب.

۶. نتیجه‌گیری

در این پژوهش، شوتی‌ها به عنوان بازنمای فقر و محرومیت در محلات حاشیه‌ای شهر خرم‌آباد مورد مطالعه قرار گرفتند. این پدیده را می‌توان در امتداد سایر فعالیت‌های غیررسمی و پرخطر همچون کولبری و سوخت‌بری در غرب و جنوب غرب ایران تحلیل کرد؛ جایی که نیروی کار در جوامع محروم، به دلیل بیکاری، فشار اقتصادی و وسوسه دستیابی به درآمد بالاتر، ناگزیر نقش واسطه انتقال کالاهای قاچاق را پذیرفته و برای تأمین ابتدایی‌ترین نیازهای معیشتی، ریسک‌های بزرگی را متحمل می‌شوند؛ ریسک‌هایی که گاه به قیمت جان، مال و زندگی خود و دیگران تمام می‌شود.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که زندگی در محلات حاشیه‌ای خرم‌آباد با تجربه‌های مکرر طرد اجتماعی، محرومیت و احساس بی‌عدالتی در میان ساکنان همراه است. از نگاه شوتی‌ها، آنان بخشی از طردشدگان یک نظام اجتماعی نا عادلانه‌اند که فقر، بیکاری و فشار شدید اقتصادی، مسیر دیگری جز ورود به چرخه شوتی‌گری برایشان باقی نگذاشته است. بیشتر مشارکت‌کنندگان تأکید داشتند که در صورت وجود فرصت‌های شغلی پایدار و عادلانه، هرگز به چنین فعالیت پرخطری روی نمی‌آوردند. بنابراین می‌توان گفت، تجربه زیسته شوتی‌ها آمیزه‌ای از فقر، بیکاری، نابرابری و طردشدگی است که آن‌ها را به انتخابی اجباری سوق داده است. هرچند در برخی موارد وسوسه دستیابی به درآمد بالا نقشی ایفا می‌کند، اما غالباً ورود به این مسیر نه از سر اختیار، بلکه ناشی از ناچاری و اجبار معیشتی است.

همچنین، پدیده شوتی‌ها در سه سطح کلان، میانه و خرد قابل تحلیل است (ترکرانی، ۱۴۰۰).

- در سطح کلان:

• وجود اقتصاد ناسالم که در آن گروه‌های قاچاقچی با ورود کالاهای به صورت غیرقانونی و عدم پرداخت مالیات خواهان این هستند که کالاهای قاچاق خود را با کم‌ترین هزینه وارد بازار و شبکه توزیع کالاهای کنند. اما چون امکان ورود این کالاهای به صورت رسمی را ندارند از شوتی‌ها برای وارد کردن کالاهای شان به بازار و رساندن به دست فروشندگان عمده از مناطق بندری تا بازار تهران و کلان‌شهرها استفاده نموده و ریسک و هزینه ورود به این

بازار و خطرات آن را غالباً به دوش شوتی‌ها می‌اندازند. بنابراین در این مسیر قاچاقچی و عرضه‌کنندگان عمده کم‌ترین هزینه را متحمل شده ولی بیش‌ترین سود را دریافت می‌کنند. شوتی‌ها غالباً ناگزیر در خدمت فربه کردن این اقتصاد ناسالم قرار می‌گیرند.

• این کار گرچه در قانون ممنوع است ولی در عرف جامعه به عنوان یک شغل پذیرفته شده است. تنها وقتی فرد در حین انتقال کالا توسط نیروهای انتظامی دستگیر می‌شود و یا به خاطر تعقیب و گریز کشته می‌شود جنبه مجرمانه شغل آشکار می‌شود. بنابراین دولت‌ها نیز به خاطر ناتوانی در ایجاد شغل مناسب غالباً نگاهی دوگانه با این پدیده دارند. از یک طرف به عنوان امر غیرقانونی با آن رسماً برخورد می‌کنند ولی از طرف دیگر چون اکثر این افراد از طبقات پایین جامعه هستند و از سر ناچاری وارد این شغل شده‌اند معمولاً نسبت به آن‌ها سخت‌گیری نمی‌شود، بنابراین وجود این سیاست نامنسجم و دوگانه باعث رشد و گسترش این پدیده شده است.

• هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی و سازمانی زیادی بابت این کار سالانه توسط دولت اعم از نیروی انتظامی و دادگستری و اداره زندان‌ها و حتی خانواده‌های این افراد صرف می‌شود.

- در سطح میانه:

• وجود لشکر بیکاران و فقر گسترده به ویژه در غرب ایران و جوانانی که صاحب شغل رضایت‌مندی نیستند و خواهان آن هستند که با ریسک بالا صاحب ثروت بیش‌تری شده و کاستی‌های زندگی خود را جبران کنند باعث شده که تقاضای زیادی برای ورود به این کار وجود داشته باشد و این افراد از توان چانه‌زنی بالایی نیز در مقابل صاحب‌کاران برخوردار نباشند. این کارها بدون داشتن بیمه و تأمین اجتماعی خود و خانواده صورت گرفته و حتی فرد نیز باید خود شخصاً بار خود را بیمه کرده و در صورت دستگیری و یا تصادف و یا گرفتار شدن در دام راهزنان امکان پیگیری قضایی و حقوقی نداشته و خود باید جبران‌کننده همه مشکلات باشد.

• اشاعه و یادگیری جمعی در گسترش این پدیده نقش زیادی داشته و در بین جوانان بسیار شایع است. این پدیده معمولاً با خرده‌فرهنگ غالب جوانان هم‌نوایی بالایی دارد. رانندگی با سرعت بالا و مدام در سفر بودن و کسب درآمد بالا و لو با ریسک بالا و بازنمایی این پدیده در شبکه‌های مجازی و کسب سرمایه اجتماعی در بین دوستان و هم‌سالان باعث شده که افراد بیش‌تری به این کار جذب شوند.

- در سطح خرد:

پیامدهایی که در سطح خانواده‌ها به جا می‌گذارد، از دستگیری و ضبط اموال و اجناس تا کشته شدن فرد در تصادف و تعقیب و گریز توسط پلیس، عزادار شدن خانواده و بی‌سپرست شدن یک خانواده و یا زندانی شدن طولانی فرد و جریمه‌های سنگین می‌تواند هزینه‌هایی باشد که این افراد و خانواده‌هایشان متحمل می‌شوند. در کنار همه این‌ها باید استرس دائمی این افراد و خانواده‌هایشان در هنگام سفر و ترس از دستگیری را باید اضافه کرد.

در نهایت، پدیده شوتی‌گری را نمی‌توان صرفاً یک تخلف اقتصادی یا انتخاب فردی دانست، بلکه باید آن را محصول برهم‌کنش شرایط ساختاری، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مناطق محروم تفسیر کرد. شوتی‌گری برساختی اجتماعی است که در بستر فقر، بیکاری، نابرابری، تمرکزگرایی و سلطه اقتصاد رانتی-رفاقتی شکل گرفته و حاشیه‌نشینان را به مسیری پرخطر سوق داده است.

شوتی‌ها فعالیت خود را «تیغی دو لبه» می‌دانند؛ از یک سو تأمین‌کننده معیشت روزمره است و از سوی دیگر با تهدیدهای جدی همچون اضطراب، تصادفات جاده‌ای، خطر تیراندازی و احتمال مجازات قانونی همراه است. این تجربه زیسته نشان می‌دهد که مسئله اصلی، ساختارهایی است که فرصت‌های شغلی عادلانه و پایدار را از افراد سلب کرده و آنان را به سمت چنین فعالیت‌هایی سوق می‌دهد.

بنابراین، درک شوتی‌گری مستلزم عبور از رویکرد آسیب‌شناسانه صرف و توجه به چرخه‌های بازتولید فقر و نابرابری در مناطق محروم است. راهکار مقابله با این پدیده نیز نه صرفاً در برخوردهای انتظامی، بلکه در اصلاح ساختارهای اقتصادی-اجتماعی، ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار و تقویت عدالت اجتماعی و توسعه متوازن نهفته است.

سپاسگزاری

نگارندگان مراتب قدردانی خود را از همه افرادی که در انجام پژوهش یاری کرده‌اند، ابراز می‌دارند.

مشارکت درصدی نویسندگان

درصد مشارکت هر یک از نویسندگان به ترتیب؛ نگارنده اول ۴۰ درصد، نگارنده دوم ۴۰ درصد، و نگارنده سوم ۲۰ درصد بوده است.

تعارض منافع

هیچ گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

پی‌نوشت

۱. اقتصاد نیوز، صدرنشینان جدول شاخص فلاکت در ایران، ۱۴۰۲/۰۶/۲۶ - کد خبر: ۵۹۸۶۰۷.

2. Kus
3. Robinton & Whiteberg
4. Luzik
5. Cloward & Ohlin
6. Giddens
7. Flick
8. Karaspiken
10. Blake Moore

۹. مصاحبه محقق با معاون اشتغال، تعاون و رفاه اداره کار استان لرستان.

کتابنامه

- بلیک‌مور، کن، (۱۳۸۵). مقدمه‌ای بر سیاست‌گذاری اجتماعی. ترجمه علی اصغر سعیدی؛ و سعید صادقی جقه، تهران: مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
- ترکارانی، مجتبی، (۱۴۰۰). «شوتی‌گری، نگاهی فراتر از دوگانه مجرم یا قربانی». هفته‌نامه سیمره، ۱۴۰۰/۶/۴.
- ترکارانی، مجتبی؛ و روشن‌پور، امین، (۱۳۹۷). تعیین و تحلیل عوامل جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان. دفتر آموزش و پژوهش استانداری لرستان.
- حراقی، مسعود؛ درویشی، علی؛ و حراقی، مریم، (۱۳۹۹). «بررسی علل گرایش برخی از مرزنشینان به قاچاق کالا (مطالعه موردی: استان مرزی بوشهر)». فصلنامه علوم و فنون مرزی، ۹(۳۳): ۱۲۳-۱۵۴. [DOR: https://dorl.net/dor/20.1001.1.25384090.1399.9.2.5.5](https://dorl.net/dor/20.1001.1.25384090.1399.9.2.5.5)
- رایبینگتن، ارل؛ و واینبرگ، مارتین، (۱۳۸۳). رویکردهای نظری هفت‌گانه در بررسی مسائل اجتماعی. ترجمه رحمت‌الله صدیق سروسستانی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- رنانی، محسن، (۱۳۸۴). «ساختار اقتصاد در بخش غیر رسمی کشور». مجله اقتصادی، ۵ (۴۹ و ۵۰).
- روزبهان، محمود، (۱۳۹۴). مبانی توسعه اقتصادی. تهران: مؤسسه کتاب مهربان نشر.
- زیاری، کرامت‌الله؛ حاتمی، احمد؛ و صفریور، ابوالحسن، (۱۴۰۰). «ارزیابی ابعاد و مؤلفه‌های زیست‌پذیری در

- نواحی شهری با رویکرد توسعه پایدار (نمونه موردی نواحی شهر خرم‌آباد). فصلنامه چشم‌انداز شهرهای آینده، ۲(۲): ۳۳-۵۰. <http://jvfc.ir/article-1-100-fa.html>
- شرونی، مهرداد، (۱۴۰۱). «درک و فهم زمینه‌های گرایش به شغل شوتی در بندر گناوه». دومین همایش ملی جامعه‌شناسی مرز: سیاست‌های توسعه و حیات اجتماعی مرزنشینان، سنجندج. دانشگاه کردستان.
- فلیک، اووه، (۱۴۰۳). درآمدی بر پژوهش کیفی. ترجمه هادی جلیلی، تهران: نشر نی.
- فیروزآبادی، سیداحمد؛ و صادقی، علیرضا، (۱۳۹۲). طرد اجتماعی: رویکردی جامعه‌شناختی به محرومیت. تهران: جامعه‌شناسان.
- فیض‌الهی، علی؛ رضایی‌نسب، زهرا؛ و یاری، شبنم، (۱۴۰۴). «فهم پدیده قاچاق کالا از منظر کنشگران موسوم به شوتی». پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۱۴(۴۹): ۴۷-۶۶. <https://civilica.com/doc/1784231>
- کرمی، علی؛ و قنبری، میلاد، (۱۴۰۲). «گذری بر معضل اجتماعی شوتی‌سواری در تصویری آینده‌پژوهانه». دومین کنگره بین‌المللی آموزش، مطالعات اجتماعی و فرهنگی با رویکرد آینده‌پژوهی. <https://doi.org/10.22034/JSS.2024.2008663.1785>
- لوزیک، دانیلین، (۱۳۹۴). نگرشی نو در تحلیل مسائل اجتماعی. ترجمه سعید معیدفر، تهران: امیرکبیر.
- محمدپور، احمد، (۱۳۸۸). روش تحقیق کیفی ضد روش، مراحل و رویه‌های علمی در روش‌شناسی کیفی. تهران: جامعه‌شناسان.
- نقدی، اسدالله، (۱۳۹۲). حاشیه‌نشینی، نظریه‌ها، روش و مطالعات موردی. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- نقدی، اسدالله؛ و روشن‌پور، امین، (۱۴۰۳). «حاشیه‌ها و انباشت مسائل اجتماعی با نگاهی به شهر خرم‌آباد». مجموعه مقالات اولین همایش ملی سکونتگاه‌های انسانی ایران. تهران: دانشگاه تهران.
- یزدانی نسب، محمد؛ و بهزادی، کیوان، (۱۴۰۳). «زندگی به مثابه مقاومت (تجربه رانندگان شوتی شهر بانه از قاچاق کالا)». مطالعات اجتماعی ایران، ۱۷(۴): ۱۳۳-۱۵۷. <https://doi.org/10.22034/JSS.2024.2008663.1785>
- Blakemore, K., (2006). *An introduction to social policymaking*. Translated by: Ali Asghar Saeedi and Saeed Sadeghi Jagha, Tehran: Higher Institute of Social Security Research. (In Persian).
- Carspecken, Ph., (1996). *Critical Ethnography in Educational Research: A Theoretical and Practical Guide*. New York: Psychology Press.
- Cloward, R. A. & Ohlin, L. E., (1960). *Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs*. Free Press. <https://dori.net/dor/20.1001.1.25384090.1399.9.2.5.5> (In Persian).
- Feiz-Olahi, A., Rezaei-Nasab, Z. & Yari, Sh., (2024). "Understanding the phenomenon of smuggling from the perspective of so-called "shoti" activists". *Strategic Research on Social Issues*, 14(49): 47-66. <https://doi.org/10.22108/srsp.2025.142768.2066>. (In Persian)
- Firouzabadi, S. A. & Sadeghi, A., (2012). *Social Exclusion: A Sociological Approach to Deprivation*. Tehran: Sociologists. (In Persian).
- Flick, U., (2024). *An introduction to qualitative research*. Translated by: Hadi Jalili, Tehran: Ney Publishing. (In Persian).
- Giddens, A., (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. University of California Press.
- Haraghi, M., Darvishi, A. & Haraghi, M., (2019). "Investigation of the causes of the tendency of some border residents to smuggle goods (case study: Bushehr border province)". *Frontier Science and Technology Quarterly*, 9(33): 123-154. (In Persian).

- Haroni, M., (2022). "Understanding and understanding the contexts of the tendency to work as a shoti in Ganaveh port". *The second national border sociology conference: development policies and social life of border dwellers*. (In Persian).
- Karmi, A. & Ghanbari, M., (2023). "A passage on the social problem of shoti in a futuristic image, the second international congress of education". *Social and cultural studies with a futuristic approach*. <https://civilica.com/doc/1784231>. (In Persian).
- Kus, B., (2008). "Underground Economy". In: *Encyclopedia of Social Problems*, edited by: Vincent N. Parrillo. Pp: 969-971. United States of America, Sage.
- Luzvik, D., (2014). *A New Approach in the Analysis of Social Issues*. Translated by: Saeed Moaidfar, Amirkabir Tehran. (In Persian).
- Mohammadpour, A., (2008). *Qualitative research method, anti-method, steps and scientific procedures in qualitative methodology*. Tehran: Sociologists. (In Persian).
- Naghdi, A. & Roshanpour, A., (2023). "Margins and accumulation of social issues with a look at Khorram Abad city". Collection of papers of the first national conference on human settlements in Iran. (In Persian).
- Naghdi, A., (2012). *Marginalization, theories, methods and case studies*. Tehran: Sociologists Publications. (In Persian).
- Renani, M., (2005). "The structure of the economy in the informal sector of the country, economic magazine". 5 (49 & 50). (In Persian).
- Robbington, E. & Martin, W., (2013). *Weekly theoretical approaches in examining social issues*. Translated by: Rahmatullah Sediq Sarostani, Tehran University Press. (In Persian).
- Roshanpour, A., Roshanfekar, P., Moradinejad, E. & Nazari, V., (2022). "Rapid assessment of the situation of street children and their work characteristics in Khorramabad city". *Iranian Journal of Social Studies*, 15(4): 132-154. <http://dx.doi.org/10.22034/jss.2022.529016.1523>. (In Persian).
- Rozbahan, M., (2014). *Basics of Economic Development*. Tehran: Mehraban Publishing House. (In Persian).
- Terkarani, M. & Roshanpour, A., (2017). *Determination and analysis of investment attraction factors in Lorestan province*. Education and Research Office of Lorestan Governorate. (In Persian).
- Terkarani, M., (2021). "Shoti Gray, looking beyond the duality of the criminal". *Simre weekly newspaper*, 26//8/2021. (In Persian).
- Yazdani Nasab, M. & Behzadi, K., (1403). "Life as Resistance (The Experience of Shoti Drivers in Baneh City from Smuggling Goods)". *Iranian Social Studies*, 17(4): 133-157. <https://doi.org/10.22034/JSS.2024.2008663.1785> (In Persian).
- Ziyari, K., Hatami, A. & Safarpour, Abol-H., (2021). "Evaluation of dimensions and components of livability in urban areas with a sustainable development approach (a case study of Khorramabad city areas)". *Future Cities Vision Quarterly*, 2(2): 33-50. <http://jvfc.ir/article-1-100-fa.html> (In Persian).